

**ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ОБРАЗОВАЊЕ РОМА
У ОПШТИНИ БОР**

2012 – 2016.

новембар 2012. године

Сл.лист општине Бор 13/12 од 18.12.2012

САДРЖАЈ

Увод	2
Резиме.....	2
ПОГЛАВЉЕ 1: ОПШТИ ПОДАЦИ О РОМИМА	3
1.1 Роми у Републици Србији.....	3
1.2 Роми у Бору	4
1.3 Проблеми и ограничења.....	5
ПОГЛАВЉЕ 2: ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ У ОКВИРУ ДЕКАДЕ ИНКЛУЗИЈЕ РОМА.....	5
2.1 Становање	5
2.2 Образовање	5
ПОГЛАВЉЕ 3: АНАЛИЗА СИТУАЦИЈЕ.....	8
3.1 Анализа документације	8
3.2 Анализа заинтересованих страна	10
3.3 Анализа стања	11
ПОГЛАВЉЕ 4: ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ.....	12
ПОГЛАВЉЕ 5: АКТИВНОСТИ – ЗАДАЦИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ЛАП.....	12
ПОГЛАВЉЕ 6: ИНКЛУЗИЈА У ОБРАЗОВАЊУ	12

Увод

Под процесом локалног акционог планирања положаја Рома на територији општине Бор, подразумевамо процес доношења одлука о томе које промене значајне за живот Рома намеравамо да остваримо у локалној заједници у току предвиђеног временског периода. Тај процес се заснива на идентификовању најбољег начина ангажовања капацитета свих заинтересованих страна у заједници у планирању и примени плана. Локални акциони план за образовање Рома посматрамо као резултат процеса планирања или планску одлуку којом су дефинисани основни начини остваривања циљева ове националне мањине у локалној заједници.

Нормативни оквир у коме се Србија бави питањем интеграције Рома претставља мешавину међународног и националног законодавства. Србија је потписала и ратификовала одређен број међународних и регионалних споразума која се односе на људска права укључујући, на пример, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Конвенцију о укидању расне дискриминације, Европску конвенцију о људским и мањинским правима, Оквирну конвенцију о заштити националних мањина савета Европе, којима су дефинисане обавезе државе да омогући свим грађанима, укључујући и Роме, да остварују своја права без предрасуда и дискриминације.

Потписивањем *Декларације Декаде инклузије Рома 2005 – 2015.* у Софији 2. фебруара 2005. године од стране председника влада земаља учесница, започела је реализација иницијативе *Декаде инклузије Рома 2005 – 2015.* Циљ ове међународне иницијативе која окупља државе централне и југоисточне Европе, међународне организације, удружења грађана и представнике ромског грађанског друштва, је унапређење положаја Рома, као и неприхватљивих разлика између Рома и осталог становништва. Поред одређених приоритетних области (становнање, образовање, запошљавање и здравство), посебна пажња је посвећена и сузбијању дискриминације, смањењу сиромаштва и побољшању положаја жена, а основни принцип је и укључивање представника ромских заједница у све процесе.

Локални акциони план за образовање Рома у Бору, настао је као резултат рада одређене групе људи (Тима), уз учешће представника свих релевантних институција, организација, цивилног сектора и представника ромске популације. Стратешки циљ Локалног акционог плана, дефинисан је као унапређење положаја Рома, нарочито у области образовања.

Локални акциони план намењен је представницима локалних власти, ромским активистима, запосленим у образовним институцијама и осталим организацијама чије поље рада има везе са положајем Рома.

Циљ овог акционог плана је да укаже на важност планског и системског приступа, као и важност међусекторске сарадње, у настојању да се постигну одређени помаци у решавању бројних проблема који су повезани са образовањем Рома у локалној средини.

Стратешки оквир Локалног акционог плана одређен је у складу са политиком и правцима деловања дефинисаним *Јединственим акционим планом за унапређивање образовања Рома у Србији.*

Локални акциони план за образовање Рома доноси се на период од 4 године, са детаљном разрадом активности.

За израду Плана коришћени су следећи извори: статистички подаци, извештаји Центра за социјални рад, Здравственог центра, основних и средњих школа, предшколске установе, повереништва Црвеног крста, састанци и консултације са представницима школа и ромске популације.

Процес израде Плана спроведен је у фебруару месецу 2011. године.

Резиме

Локални акциони план за унапређивање образовања Рома је плански документ који се бави дугорочним решавањем питања образовања ове осетљиве друштвене групе.

На изради Плана радио је Тим за израду локалних акционих планова за Роме у области образовања, становања, запошљавања и здравства.

План се доноси за период од 4 године а за његову имплементацију биће потребно око 20.000.000 динара. Потребна средства обезбедиће општина Бор активирањем већ постојећих и издавањем додатних ресурса, а значајна финансиска подршка се очекује од надлежних министарстава, Владе републике Србије и донаторских програма.

Локални акциони план за образовање Рома почива на анализи релевантних националних и локалних стратешких докумената, анализи стања, анализи проблема и процени потреба ромске популације на подручју општине Бор.

Општи циљ Плана је унапређивање образовања Рома у општини Бор и већа укљученост ромске деце у предшколске и школске токове.

Специфични циљеви су: потпун обухват ромске деце која похађају предшколску установу, кроз стварање бољих услова за припремну наставу. Потпун обухват ромске деце која редовно уписују и похађају основне школе. Повећање броја ромске деце која редовно похађају средњу школу кроз промовисање значаја средњошколског образовања. Повећање броја ромске деце која су укључена у систем високошколског образовања.

Локални акциони план за унапређење образовања Рома, садржи и временски оквир за реализацију планираних активности, разрађене аранжмане за примену, као и поступак праћења и оцене успешности плана.

Управљање реализацијом Акционог плана за унапређивање образовања Рома вршиће радна група именована од стране председника општине. Непосредну имплементацију обављаће бројни актери укључени у активности на реализацији плана (органи, институције, установе, организације).

План представља организован напор да се врло сложена и бројна образовна питања Рома (уџбеници, прибор, ужина, превоз, екскурзије, пољска настава и сл.) решавају ефикасније и уз мобилизацију свих расположивих људских и материјалних ресурса.

ПОГЛАВЉЕ 1: ОПШТИ ПОДАЦИ О РОМИМА

1.1 Роми у Републици Србији

Друштвени положај Рома, не само код нас, него готово у свим земљама у којима живе, изразито је неповољан. По свим показатељима друштвеног положаја (запосленост, образовање, друштвени углед, животни стандард и сл.), Роми се налазе најнижој друштвеној лествици.

Ромска популација у Србији и даље се налази у незавидном положају као најугроженија и најмаргинализованија национална мањина, суочавајући се са низом препрека које настављају да онемогућавају њен развој. Проблеми са којима се Роми суочавају присутни су у свим областима, у скоро сваком аспекту јавног и приватног живота, почевши од немогућности испуњавања основних потреба, као што су: адекватна здравствена заштита, основно образовање и социјална помоћ, па све до баријера на које наилазе у приступу тржишту рада. Ромску популацију карактерише значајно виша стопа сиромаштва, незапослености и болести у односу на остатак становништва у Србији. Будући да Роми нису довољно присутни у политици и институцијама, мали је број оних који могу да заступају интересе ромске популације.

Роми чине посебну социјалну групу (етно-класу) која има сва обележја субпролетерског слоја који у зачараном кругу беде репродукује генерацијско сиромаштво. Наиме, Роми нису укључени у рад зато што нису школовани, а нису школовани зато што су сиромашни, односно немају никакве услове за школовање. Да би доживели елементарну друштвену промоцију, за шта је потребно имати стабилност прихода, Роми као и остали, морају имати бар основну школу, а основну школу многи не завршавају јер немају услова за то. И тако у круг. Резултати многих истраживања показују да су Роми, у односу на остале сиромашне групе, најсиромашнији.

Величина ромске популације претставља предмет полемике. Према званичним бројкама, добијеним на основу пописа из 2002. године, у Србији живи 108 193 Рома или 1, 44% од укупног броја становништва. Међутим, претпоставља се да је овај број знатно већи од реалног. Основни разлози за овакву несигурност јесу недостатак документације, нерегистровано становање и опште

неповерење између власти и Рома. Процене стварног броја су различите: недавна истраживања показују да у насељима широм земље живи најмање 270 000 Рома (Уједињене нације у Србији, 2008, 20). Међутим, често се наводи процена да у Србији има између 450 000 и 500 000 Рома. Неслагање око тачног броја Рома, као и изражено одступање између званичних и широко прихваћених бројки, представља добар пример степена маргинализације и отуђења ромске популације у Србији.

Тежак положај ромске популације у Србији најбоље се израва најрелевантнијим чињеницама: између 35% и 60% ромске деце није уписано у школу, док између 60% и 80% Рома нема завршену основну школу. Овакав тренд води ка томе да мање од 1% Рома заврши више или високо образовање. Цифре нису боље ни у економском аспекту, будући да скоро половина ромске популације живи у сиромаштву, док се процењује да око 2/3 деце из ромских насеља живи испод границе сиромаштва. Нешто мање од 1/3 ромских жена је запослено. Данас између 60% и 80% Рома живи у нехигијенским изолованим насељима, од којих 70% чине неформална насеља. У Србији живи око 45 000 интерно расељених лица ромске националности са Косова, док је само половина њих званично регистрована као ИРЛ.

Статистике о просечној старости Рома можда најбоље илуструју њихов положај. Према независним проценама, мање од једног процента Рома живи дуже од 60 година. Ромске жене и деца представљају нарочито угрожене групе и мете оних који се баве трговином људима, где Роми чине више од 30% идентификованих жртава. Ситуација је још драматичнија када су у питању малолетна лица, јер 72% идентификованих малолетних жртава трговине људима у Републици Србији чине ромска деца и млади људи.

Наведени проблеми не постоје независно један од другог, већ се међусобно преплићу, при чему је најизраженија дубоко укорењена дискриминација са којом се Роми суочавају у односима са државном администрацијом, будућим и садашњим послодавцима, даваоцима услуга и приватним лицима, што најбоље показују следећи подаци: ромска популација је око 7,5 пута изложенија сиромаштву у односу на остатак становништва у Републици Србији. Стопа незапослености у ромској заједници је четири пута већа од националног просека. (Подаци Републичког завода за статистику).

1.2 Роми у Бору

Бор је мултиетничка средина са око 50 000 становника различите националности, при чему Роми чине око 8,5% становништва.

Роми у Бору заузимају маргиналну позицију, при чему погодује низак образовни и социо-културни ниво са високом стопом наталитета. Живе у затвореним субгрупама на периферији у неконформним и нехигијенским становима, од којих најмање половина не испуњава критеријуме ни нужног смештаја. Једини извор прихода, најчешће је материјално обезбеђење које не задовољава ни егзистенцијани минимум, иначе крајње редукованих животних потреба. Према подацима Центра за социјални рад у Бору има 480 породица корисника материјалног обезбеђења, од чега су 79% Роми (379 породице).

Не постоје релевантни подаци о броју запослених Рома, али према непотпуним подацима ромских невладиних организација, запослених је око 5% и то углавном на најједноставнијим и мање вреднованим пословима. Укорењени традиционализам и предрасуде према Ромима, начином на који су се презентовали онемогућавају адекватну интеграцију, па и запошљавање.

Потпуно основно образовање има око 5% одраслог ромског становништва, а проценат неписмених Рома је око 76%. Основне школе су доступне већини ромске деце, осим деци без која немају никаква документа и такве деце према неким проценама има око 15%.

У процес основношколског образовања укључено је 80% деце, од чега око 20% похађа специјалну школу. То сигурно није реалан одраз постојећих потенцијала, већ социо-едукативне запуштености, стила живота и нестимулативних услова у породици, становања и нивоа аспирације. Број ромске деце која напуштају школу је веома висок а око 30% ромске деце никад не заврши основну школу. А само 10% настави школовање у средњој школи. Додатни проблеми су проузроковани чињеницом да већину Рома чине пореклом из Македоније и са Косова и Метохије,

један број избегла и расељена лица, а често се дешава да деца не знају да говоре језик који се примењује у школи у коју су укључени.

У задње три године кренула се ромска деца у предшколске установе и одмах се број ученика у специјалној школи смањило, тј. уписано је само неколико ученика а сви су остали уписани у редовне школе.

Према последњем попису у Бору има око 1 259 Рома, али је тај број много већи. Према подацима ромских невладиних организација тај број се креће од 4 370 до 7 000, а од тог броја је 70% младих.

1.3 Проблеми и ограничења

Као и остале сиромашне групе и Роми имају бројне проблеме. Ипак, постоје и они проблеми који се могу означити као специфични ромски проблеми а ту спадају предрасуде које представљају баријеру, нарочито у остваривању права при запошљавању, образовању и лечењу. Томе треба додати и резиденцијалну (просторну) сегрегацију Рома о којој је било речи у претходном одељку. Просторна изолованост отежава и успорава комуникације са осталима и свакако ограничава могућност осавремењивања начина живота.

Када је реч о проблемима који на најнепосреднији начин производе генерацијско сиромаштво код Рома, они се јављају пре свега у сфери запошљавања, образовања, здравствених и стамбених потреба.

Иако је ово Локални акциони план за образовање Рома у општини Бор, не можемо говорити само о образовању, јер се проблеми Рома преплићу и један проблем повлачи други.

Роми у Бору се сусрећу углавном са истим проблемима као и цела ромска популација у Србији.

ПОГЛАВЉЕ 2: ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ У ОКВИРУ ДЕКАДЕ ИНКЛУЗИЈЕ РОМА

2.1 Становање

Према не постоје званични нити правилно прикупљени подаци о положају Рома у Србији па и у Бору, када је становање у питању, истраживања показују да је њихова ситуација у овом погледу веома тешка. Роми су у највећем броју настањени у насељима – махалама. Основна обележја ових насеља су нездраво и супстандардно становање, лоша комунална опремљеност, искљученост из система и нерегулисан статус.

Ромска насеља, којих према истраживању из 2002. године има скоро 600 – размештена су у скоро једнаком односу у урбаним и руралним срединама у 120 градова и општина. Велики проценат ромске популације, без обзира да ли живи у руралној или урбаној средини, има веома лоше услове становања. Око 70% ових насеља је делимично легализовано или није легализовано уопште, док се 40% означавају као сламови. Око 60% Рома живи у нездравом и небезбедном окружењу, око 30% није прикључено на водовод, а 70% нема одговарајуће санитарне услове. Такође, већина Рома нема законом прописану документацију о власништву над својим кућама или земљом. Један део њих живи у туђим објектима или на туђем земљишту, најчешће некадашњем „друштвеном“.

Роми у Бору живе у следећим насељима: Змајево(Брезоник), Север, Рудар, Старо и Ново Селиште, Слога - Бор теретна станица, Чока Борулуј а мање групације насељавају насеље Металург и Нови градски центар.

2.2 образовање

У овом одељку говорићемо само о образовању, док ћемо остеле проблеме само назначити, јер се о њима говори у Плану за решавање проблема Рома.

Као и у другим приоритетним областима, ни у области образовања не постоје званични подаци о положају Рома у образовном систему Србије. Ипак, поједина истраживања описују забрињавајућу, премда непотпуну, слику о овом питању. Ситуација у погледу степена образовања Рома увек је била изразито неповољна. У односу на укупно становништво и у односу на етничке групе у Србији, Роми су најнеписменији.

Роми су релативно млада популација. Званична статистика говори да деца узраста до шест година чини преко 15% укупне ромске популације, а да деца узраста од 7 до 14 година има преко 16%. Процењује се да би се број ромске деце у узрасту који одговара припремном периоду за школу (од три до шест година) и основној школи могао кретати приближно између 60 000 и 120 000. (Национална стратегија за унапређење положаја Рома, 20008, 3). Процењује се да ни 10% деце не похађа предшколску установу, пропуштајући тако прилику да науче језик на којем се изводи настава у школи. Само око 2% деце похађа обавезно основно образовање, док према проценама између 35% и 60% Рома није уопште уписано у школе, а више од 60% не заврши основну школу. У мање од 40% ромских насеља или у близини (до 1км) постоји предшколска установа; у 55% ромских насеља или у близини (до 1км.) постоји школа, а за 20% насеља чак је и основна школа неприступачна.

Проблем укључености Рома у образовни систем, један је од најактуелнијих проблема, посебно са становишта интеграције у друштво. Елементарни рачун о трајању последица искључивања ромске деце из редовног школовања показује да ће се у наредном периоду ређати генерације које ће и даље репродуковати неписмене а тиме и социјално хендикепиране за укључивање у модерне токове друштвеног развоја.

Ромска деца често и то на раним узрастима морају да доприносе породичном приходу и немају основне материјалне услове за похађање школе. Образовни ниво родитеља је по правилу такав да они не успевају да пруже помоћ деци у учењу. Није редак случај да се у самој ромској заједници не признаје вредност образовања, па је и то разлог што родитељи недовољно подстичу похађање школе. Индивидуални услови становања су различити, али често не постоје ни просторни услови за учење.

Устав дефинише право на образовање као једно од основних људских права и предвиђа обавезу државе да обезбеди ефикасно остваривање овог права. Међутим, и поред овога, Роми се у области образовања, сусрећу са бројним проблемима: искљученост, велики број деце која напуштају школу, недостатак адекватне наставе и подршке ромским ученицима, широко распрострањена дискриминација и сегрегација и непознавање или равнодушност према културним и социо економским околностима у којима данас живе Роми у Србији.

Образовни систем не обезбеђује довољну подршку у креирању мултикултурног окружења за ромску децу, укључујући и учење на ромском језику.

Образовање на ромском језику повезано је са проблемима који се односе на процес стандардизације самог ромског језика, али и са ограничењима образовног система, јер нема довољно квалификованих и стручно оспособљених ромских наставника нити постоје одговарајући образовни програми, уџбеничка и друга образовна литература.

Посебан проблем представља упућивање ромске деце у специјалне школе. Организација Save the Children и Центар за права детета износе процену да међу ученицима који похађају наставу у специјалним школама има и до 80% ромске деце. Разлози за релативан неуспех ромске деце на тестовима који мере зрелост за полазак у школу и менталне способности потребне за праћење школске наставе су пре социјално-културне и језичке природе, него што говоре о стварним интелектуалним (не)способностима ромске деце.

Један од начина да се ови проблеми ублаже је учешће педагошког асистента приликом тестирања, који преводи детету питања и задатке и помаже му да их разуме. Ову праксу иницирала су удружења грађана и она се последњих година показала као врло корисна у спречавању да се ромски ученици без основа упућују у специјалне школе.

Ситуација по питању образовања ромске популације у Бору је идентична образовној ситуацији на територији Републике Србије. Главни проблем представља недостатак релевантних података о образовној структури ромске популације као и броју ромске деце која похађају предшколско, основно и средње образовање.

Највећи утицај на ниво образовања ромске популације у Бору представља социјална структура ове националне мањине, незапосленост, необразованост родитеља, недостатак комуникације са образовним институцијама као и чињеница да се велики број деце уписује школу касније, у односу на своју генерацију, што изазива њихово неприхватање у окружењу. Посебан проблем представља и недостатак материјалних средстава за куповину и набавку уџбеника и неопходног школског прибора.

Најрелевантнији подаци о броју ромске деце и ученика у образовним институцијама на територији Бора, до којих се дошло приликом израде Акционог плана за образовање Рома, су подаци добијени од педагошких асистената у основним школама, СО Бора (Одељења за друштвене делатности, Мирјане Жикић) и основних школа. На основу тих података, 71 ромско дете похађа предшколску установу, 433 детета похађа основне школе (од тог броја 112 ученика похађа специјалну школу) и 25 детета похађа средње школе.

ИНФОРМАЦИЈА О БРОЈУ ДЕЦЕ РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ “БАМБИ“ У ШКОЛСКОЈ 2010/2011. ГОДИНИ - 68

ИНФОРМАЦИЈА О БРОЈУ УЧЕНИКА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА У БОРУ У ШКОЛСКОЈ 2010/2011. ГОДИНИ

	Број објеката	Капацитет број деце)	Укупан број деце/ученика	Укупан број ромске деце/ученика	
				2010/11	2011/12
Предшколска установа	6	882	1050	68	71
Основне школе	8	5200	4792	290	330
Средње школе	4	2000	1750	25	15-20
Специјална школа	1	150	120	102	92
Школа за одрасле	2	2x50	20	12	18

ИНФОРМАЦИЈА О БРОЈУ УЧЕНИКА РОМСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ У СРЕДЊИМ ШКОЛАМА У ШКОЛСКОЈ 2010/2011. ГОДИНИ - 25

2.2.1 Улога Школске управе

Школска управа у Зајечару, у оквиру своје надлежности пружа стручно – педагошку помоћ, посебно школама у којима се образује већи број ученика ромске националности.

Активан је учесник свих семинара који се односе на Декаду инклузије Рома, а које организује Министарство просвете и Министарство рада и социјалне политике.

2.2.2 Улога педагошког асистента

Министарство просвете је 2007. године, у оквиру Декаде инклузије Рома 2005-2015, у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Републици Србији и уз подршку Европске агенције за реконструкцију, започело пројекат увођења асистената за подршку образовању Рома. До сада су у борским основним школама и предшколској установи ангажована четири асистента и то у: Основној школи „Бранко Радичевић“, Основној школи „Свети Сава“, Основној школи „Вук Караџић“ и Предшколској установи „Бамби“.

У складу са Решењем о именовању, педагошки асистент обавља послове који се односе на пружање помоћи деци ромске националности током савлађивања наставног градива. У улози је координатра између ученика и њихових родитеља са једне стране и школе (наставника) са друге стране.

Препоруке за будуће планирање унапређења положаја Рома у области образовања:

Квалитетније образовање и васпитање ученика ромске националности може се остварити заједничким активностима надлежних органа и служби, посебно школа. Кључна је улога родитеља, наставника као и педагошког асистента. Приоритети у области образовања су:

1. Правовремено и ефикасно укључивање ромске деце у предшколско и основно образовање, што захтева:

- Укључивање ромске деце у предшколску установу;
- Обука васпитача за рад са ромском децом;
- Систематско праћење и санкционисање дискриминације у предшколским и школским срединама, а посебно међу васпитачима, наставницима и особљем ових институција;
- Материјалну подршку ромским ученицима и њиховим породицама у виду обезбеђења бесплатног превоза за ученике који живе у насељима далеко од предшколске установе или основне школе, бесплатних obroка у предшколским установама или основним школама, одеће, бесплатних уџбеника и другог образовног материјала;

2. Повећање броја Рома са средњим и високим образовањем, што захтева:

- Праћење успешности уписаних ученика и студената;
- Развијање и интензивирање активности у вези са информисањем о доступним стипендијама, кредитима и другим расположивим видовима материјалне подршке ромским ученицима и студентима;
- Успостављање и развијање механизма повезивања са тржиштем рада;
- Обезбеђивање финансијских средстава за стипендирање средњошколаца и студената ромске популације;
- Обезбеђивање смештаја у студентским домовима за одређен број ромских студената.

3. Покретање акције образовања одраслих (основна и средња школа):

- Стварање услова за наставак започетог основног образовања за заинтересована лица ромске популације.

2.3 и 2.4 Запошљавање и здравствена заштита

Запошљавање и здравствена заштита такође спадају у приоритете који су важни за ромску популацију и никако се не могу запоставити, али их ми овога пута само наводимо као ромски проблем, који такође траже своје место у бројним проблемима Рома.

ПОГЛАВЉЕ 3: АНАЛИЗА СИТУАЦИЈЕ

Анализа контекста или радног окружења је обухватила три врсте квалитативних анализа: Анализу или Преглед документације и Анализу заинтересованих страна.

3.1 Анализа документације

- *Анализа* или *Преглед документације* обухватила је неколико кључних националних стратешких докуманата релевантних за ову област, актуелни законски оквир који регулише питања Рома у Републици Србији, стратешка документа општине Бор и досадашње активности, текуће и реализоване пројекте намањене Ромима (*Пројекти за образовање одраслих: „Сви имамо основно*

образовање“, за пети и шести и седмо и осми разред који је био намењен одраслим Ромима, “Шанса и за младе Роме“, који је обухватао женску и мушку ромску омладину (оспособљавање за фризере, керамичаре, козметичаре и пекаре, оспособљавање за рад на рачунару, адаптацију бивше зграде затвора у Центар за интеграцију Рома и др..

Националне стратегије пружају основу и дају смернице за развијање мера и акција у области локалне интеграције Рома којима доприносе унапређењу њиховог животног стандарда и укупног друштвеног положаја.

Национални стратешки и плански документи од значаја за питања Рома су:

□

- **Национална стратегија за унапређење положаја Рома у Републици Србији (2009)** - Стратегија за унапређење положаја Рома у Републици Србији поставља основе за унапређивање положаја Рома у Републици Србији и смањење разлике између ромске популације и осталог становништва. Такође, овим документом ствара се основа за идентификовање и примену мера афирмативне акције, пре свега у областима образовања, здравља, запошљавања и становања;

- □ **Стратегија за смањење сиромаштва (2003)** - ССС представља целовит план активности усмерен на смањивање кључних аспекта сиромаштва стварањем материјалних и других предуслова и пружање шанси сваком да обезбеди егзистенцију себи и својој породици. Постоји довољно ресурса – људских, материјалних и природних – да се у релативно кратком року, сопственим снагама и уз подршку међународне заједнице, елиминишу најизраженији облици сиромаштва, посебно присутни у неразвијеним подручјима и концентрисани међу социјално најугроженијим групама;

- □ **Национална стратегија за решавање питања избеглих и интерно расељених лица (2002)** - Национална стратегија дефинише два основна начина решавања стамбеног проблема: прво, приступачна стамбена изградња којом се омогућава куповина и изградња стамбених објеката под кредитним условима повољнијим од тржишних (стамбене јединице у власништву); друго, социјално становање које обухвата станове у државном власништву за смештај најугроженијих категорија становништва, укључујући и ромску популацију, као и њихово трајно збрињавање.

- □ **Национална стратегија запошљавања 2005-2010** - којом се дефинишу правац и опсег активности које треба предузети да би се успешно решавали проблеми и развијало ефикасно тржиште рада у складу са осталим развојним циљевима земље.

Овом стратегијом је предвиђено веће укључивање Рома у процес образовања, описмењавања и стручног оспособљавања, као и на подстицање samozapošljavanja лица која се баве старим занатима, што веће укључивање у одговарајуће програме активних мера на тржишту рада – обука, преквалификације, АТП, samozapošljavanje са посебним нагласком на психолошку помоћ и помоћ при професионалној оријентацији за инвалиде и промовисање флексибилних облика запошљавања;

- □ **Стратегија развоја социјалне заштите** - Ефикасан систем социјалне заштите треба да одговори на потребе грађана у новим околностима и да подржава рањиве и маргинализоване појединце и групе којима је неопходна организована помоћ заједнице и државе, као и грађане који нису у стању да учешћем у економској активности обезбеде своју егзистенцију;

- □ **Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности (2009)** - обухваћене су области које се тичу учешћа жена у креирању политика и у доношењу одлука у области економије, образовања, здравља, насиља над женама, као и питања средстава јавног информисања и јавног мњења, пошто је кроз широку и демократску дискусију процењено да су ове области кључне за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности;

- □ **Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља (2008)** - Визија која се промовише овом Стратегијом, јесте да сва деца у Републици Србији, без обзира на узраст, пол, национално или етничко порекло, породични статус и било које друге социјалне или индивидуалне карактеристике детета и његове породице, одрастају у окружењу безбедном од сваке врсте насиља, у коме се поштују личност и достојанство детета, уважавају потребе и

развојне могућности детета, и омогућава детету да развија толеранцију и користи ненасилне видове комуникације;

- **□ Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године** – поставља као главни циљ сузбијање сиромаштва кроз укључивање значајних друштвених циљева: побољшање здравства и образовања;

- **□ Национална стратегија одрживог развоја (2008)** - Један од најважнијих циљева одрживог развоја јесте отварање нових радних места и смањење стопе незапослености, као и смањење родне и друштвене неједнакости маргинализованих група, подстицање запошљавања младих и лица са инвалидитетом, као и других ризичних група;

- **□ Национална стратегија за младе (2008)** – Овом стратегијом омогућава се да сви млади имају право на једнаке шансе, на информисање, на лични развој, доживотно учење, запошљавање у складу са сопственим карактеристикама, изборима и способностима. Обезбеђује се поштовање родне равноправности, недискриминације, слободе, достојанства, безбедности, личног и друштвеног развоја младих.

Актуелни законски оквири за питања Рома су:

1. Закон о забрани дискриминације – којим се уређује општа забрана дискриминације, облици и случајеви дискриминације, као и поступци заштите од дискриминације;

2. Закон о заштити националних мањина, у коме се од државе експлицитно очекује да предузме одговарајуће мере за унапређење живота Рома;

3. Закон о здравственој заштити и Закон о здравственом осигурању – у којима је дефинисано да Роми као и друге осетљиве групе становништва, имају приступ примарној здравственој заштити уз умањене трошкове;

4. Закон о запошљавању и осигурању у случају незапослености - којим се омогућава позитивна дискриминација категорија изложених већем ризику од незапослености, укључујући и мањине;

5. Закон о основама система образовања и васпитања - у коме је наглашено да свако има право на образовање и васпитање, и да су грађани Републике Србије једнаки у остваривању права на образовање и васпитање, без обзира на пол, расу, националну, верску и језичку припадност, узраст, физичку и психичку конституцију, социјално и културно порекло, имовно стање, политичко опредељење или друго лично својство.

Локална стратешка и планска документа указују на основне правце развоја у области социјалне и стамбене политике, дефинисање јасних циљева и квалитетније решавање проблема, ефикасније коришћење ресурса у складу са савременим методологијама у области социјалне политике и политике становања, као и политике посебне бриге о деци. **Локални стратешки и плански документи** значајни за унапређење положаја избеглих и интерно расељених лица у Бору су:

- Општинска стамбена стратегија (2006 – 2012),
- Стратешки план за социјалну политику (2005 – 2010), и
- Локални акциони план за унапређење положаја избеглих и ИРЛ у општини Бор (2009-2013).

Два примарна стратешка циља **Општинске стамбене стратегије**, су:

- **Повећање доступности стамбеног простора домаћинствима која под тржишним условима не могу да реше своје стамбене потребе, и**
- **Унапређење услова становања припадника ромске популације који живе у нехигијенским насељима, уређењем и опремањем насеља у којима су тренутно смештени.**

3.2 Анализа заинтересованих страна

Анализом заинтересованих страна идентификоване су кључне заинтересоване стране за унапређење положаја Рома у Бору, које су диференциране на крајње кориснике услуга и кључне партнере локалној самоуправи у развијању и примени мера и програма.

Крајњи корисници

Локалним акционим планом као крајњи корисници дефинисани су:

Роми са територије општине Бор;

Роми, Ашкалије и Египћани (РАЕ) интерно расељени са Косова и Метохије.

Кључни партнери локалној самоуправи у решавању питања Рома су:

- **Центар за социјални рад у Бору** – У вршењу јавних овлашћења Центар за социјални рад, као *установа социјалне заштите* и као орган старатељства врши јавна овлашћења и обезбеђује остваривања права од општег интереса и обавља послове који су му стављени у надлежност на основу Закона о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана, Породичног закона, Закона о малолетним учиниоцима кривичног дела и кривично правној заштити малолетних лица, Закона о прекршајима и Правилника о вођењу евиденције и документације у Центрима за социјални рад. У вршењу других послова утврђених законом, Центар поступа у складу са нормативима које утврђује надлежни орган локалне самоуправе.

У оквиру својих овлашћења, обезбеђивања и остваривања права на социјалну заштиту Центар за социјални рад равноправно третира и лица ромске националности, као и припаднике заједнице РАЕ расељених са Косова и Метохије.

- **Здравствене установе** - Здравствени центар у Бору у сарадњи са филијалом Завода за здравствено осигурање обезбеђују Ромима непосредан приступ свим здравственим услугама и поред повећаног броја корисника и оптерећености капацитета.

- **Национална служба за запошљавање** - посредује у запошљавању кроз активне мере, програме и подстицаје у циљу смањења броја незапослених, при чему лица ромске националности, избегла и ИРЛ, лица са инвалидитетом и остале рањиве групе имају приоритет.

- **Општинска јавна предузећа и Општинска стамбена агенција у сарадњи са Одељењем за урбанизам, грађевинарство и стамбено комуналне делатности општинске управе** - обављају послове планирања и уређења простора, опремљености комуналном инфраструктуром, пружања услуга грејања и водоснабдевања и реализују програме и пројекте из области решавања стамбених питања, као и друге послове.

- **Повереништво Црвеног крста У Бору** - је независна хуманитарна, непрофитна и добровољна организација која, као део Црвеног крста Србије, реализује своје активности на територији општине. Сходно свом устројству, Црвени Крст покреће и спроводи многе хуманитарне акције у складу са међународним конвенцијама које су засноване на принципима хуманости, непристрасности, добровољности, јединства и универзалности. Црвени крст Бор обезбеђује хуманитарну помоћ за ромске породице, као и за друге угрожене групе којима је она најнеопходнија, и уз помоћ донатора организује и спроводи многе програме из делокруга својих активности.

- **Повереништво за избеглице** - најнепосредније сарађује са Комесаријатом за избеглице, обавља административне послове у вези са статусним питањима и остваривањем права избеглих и ИРЛ и у сарадњи са међународним и локалним хуманитарним организацијама и другим релевантним институцијама учествује или посредује у имплементацији многих програма и пројеката стамбеног збрињавања и економског оснаживања избеглих и ИРЛ (међу којима има и припадника ромске популације).

- **Невладине организације и Међународне хуманитарне организације** - које су и до сада реализовале многе програме и пројекте намењене побољшању положаја Рома, од великог су значаја за имплементацију Акционог плана, а посебно оне организације које су и у будуће спремне да у складу са циљевима наведеним у Акционом плану конкретизују своје активности.

- **Локални медији** - који су и до сада показали велику заинтересованост за проблеме Рома, биће нам и у будуће значајан партнер у фази обавештавања и упознавања јавности са садржајем и циљевима Акционог плана, као и у фази његове имплементације.

3.3 Анализа стања

Анализа стања у локалној заједници у вези са унапређењем положаја Рома извршена је кроз идентификовање досадашњих активности и резултата у овом домену и сагледавање позитивних капацитета и слабости локалне заједнице, као и могућности и препрека са којима се суочава у свом радном окружењу.

ПОГЛАВЉЕ 4: ОПШТИ И СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

Имајући у виду број Рома на територији општине Бор, њихову образовну структуру, степен запослености и услове смештаја, анализу стања, расположиве локалне ресурсе и капацитете, као и детаљну анализу њихових потреба и проблема, дефинисан је општи циљ у локалном Акционом плану.

Општи циљ у локалном Акционом плану је у складу са националним стратешким и планским документима и са локалним стратешким документима релевантним за ову проблематику.

Општи циљ:

Унапређење положаја Рома на територији општине Бор, нарочито у областима становања, образовања, запошљавања и здравствене заштите и стварање услова за њихову већу укљученост у друштвене токове.

Специфични циљеви Локалног акционог плана за унапређење положаја Рома на територији општине Бор:

У оквиру овог акционог плана дефинисано је више специфичних циљева у области становања, образовања, запошљавања и здравства.

Наводимо само циљеве образовања.

Специфични циљеви у области образовања:

Специфични циљ 2.1: Повећање броја ромске деце која похађају редовну наставу у предшколским установама у Бору, кроз стварање бољих услова за припремну наставу;

Специфични циљ 2.2: Повећање броја деце ромске популације која се редовно уписују и похађају основну школу уз мотивацију за остваривање успешних резултата;

Специфични циљ 2.3: Повећање броја ромске деце која редовно похађају средњу школу кроз промовисање значаја средњошколског образовања.

Специфични циљ 2.4: Повећање броја ромске деце која су укључена у систем високошколског образовања.

ПОГЛАВЉЕ 5: АКТИВНОСТИ – ЗАДАЦИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ЛАП

Активности су дефинисане за сваки специфични циљ и представљене су у табелама Локалног акционог плана. Поред група активности које представљају кораке за имплементацију сваког специфичног циља и потребни временски интервал, приказани су очекивани резултати за сваку фазу имплементације, индикатори и носиоци. Потребни ресурси су дати оквирно и на бази процене и представљају слику већ постојећих ресурса који се могу активирати, као и потребних додатних ресурса.

ПОГЛАВЉЕ 6: ИНКЛУЗИЈА У ОБРАЗОВАЊУ

Теоретске основе инклузивне школе

Већ неколико година уназад у образовању се провлачи реч инклузија, која је усталасала домаћу стручну јавност. Стиче се утисак да у образовању постоје два табора: једни верују да постојећи образовни систем треба што пре реформисати у складу са основним поставкама инклузије и углавном су незадовољни брзином промена, док други бране постојеће стање тврдећи да ће инклузија разорити здраво ткиво образовног система. Чини се да је најмање оних који негују одмерен приступ који се заснива на темељитим, опсежним и добро испланираним припремама.

Део неслагања око појма инклузије има корене и у одабиру термина који ће се користити у домаћој пракси. Код нас се усталио обичај да се непреведени, или чак у духу српског језика неприлагођени изрази непосредно улазе у свакодневну употребу. Реч инклузија је од самог почетка код неких доживљена као туђица, што на културном и политичком плану, оптерећеном бројним неспоразумима и сукобима са делом међународне заједнице у блиској прошлости, изазива очекивани отпор. Можда би све било једноставније, да се од почетка говорило о **укључивању и укључивом образовању**.

Према томе, **инклузија у образовању је процес развијања флексибилног система подршке образовним потребама све деце и младих у локалној заједници**. То је појам о коме се данас говори и пише као о процесу, стању, акту, вредности, моделу, методи, систему и сл. Иако се инклузија везује првенствено за образовни систем, она значи нешто много више: припадност друштву без ограничења и равноправно учешће у свим аспектима живота једне заједнице. Свеједно да ли о њој говоримо у ужем или ширем смислу. Њено кључно својство је прилагођеност средине потребама индивидуе која јој припада. Да је савремени образовни систем искључив, то је свима познато, јер бира децу према захтевима наставног програма, уместо да буде обрнуто. Тако се у пракси ствара утисак да су наставни програми нешто попут физичког закона, нешто непроменљиво и свето, дато једном за свагда.

Инклузивна школа је образовна институција којој свако припада, место где је свако прихваћен, подржан/а од других и други га/је подржавају у циљу задовољавања својих и туђих образовних потреба. То није само најмање ограничавајућа средина, него је у дословном смислу најближа школа.

Основни принципи инклузивног образовања

- сваки ученик има право на образовање на основу права на једнаке шансе
- Нико не сме да буде искључен из образовања због расе, боје коже, пола, језика, вере, политичког става, националног, етничког или социјалног порекла, ометености, месту рођења, материјалног статуса или друге одлике
- свако може да има користи од образовања
- Школе служе потребама ученика, а не обрнуто
- Ставови и мишљења ученика се морају уважавати
- Индивидуалне разлике између ученика су извор богатства, а не проблем
- Разноврсност потреба и развојних путева ученика се изражавају кроз врло широк и флексибилан опсег понашања и реаговања

Кључне поставке инклузивног образовања

- Сва деца имају право на образовање у својој локалној заједници
- Сва деца могу да уче и свако дете може да искуси потешкоће у учењу
- Сва деца имају потребу за подршком у учењу
- Подучавање усредсређено на децу је од користи свој деци
- образовање је знатно шири процес од школског учења
- Инклузивни образовни систем је флексибилан и осетљив за потребе свакога
- Инклузивна средина је пријатељска, подржавајућа и толерантна
- Односи између свих актера образовног система су сараднички и партнерски
- За дискриминацију и маргинализацију по ма ком основу нема места
- Различитост и разноврсност су ресурс а не проблем

- Ученици се припремају за активно учешће у друштвеном животу
- Активно се ради на превазилажењу препрека за равноправно укључивање
- Реално се повећава степен равноправног учешћа у образовању све деце

Инклузија је:

- основно право деце
- равноправност у чланству
- мешање субкултура
- реформа редовних школа
- укључивање све деце у образовање
- недискриминација
- разноврсност
- припадање заједници
- учешће

Чланови Тима за израду Локалног акционог плана за образовну инклузију Рома у Бору су:

- Мирјана Жиких – координатор за питања мањина-Општинска управа Бор
- Живота Урошевић- дефектолог
- Драгана Динуловић – учитељ -ОШ „Вук Караџић“ Бор
- Невенка Рајковић – васпитач-ПУ „Бамби“ Бор
- Данијела Илић –учитељ ОШ „Бранко Радичевић“ Бор
- Јелена Јанковец – ПА у ПУ „Бамби“ Бор
- Зејнепа Јеминовска – ПА у ОШ „Свети Сава“ Бор
- Јелена Антић – ПА у ОШ „Бранко Радичевић“ Бор
- Рамис Мамутовски- председник Дрштво Рома „ Напред“ Бор

Чланови Тима за имплементацију Локалног акционог плана за образовну инклузију Рома у Бору су:

- Мирјана Жиких- координатор за питања мањина
- Педагошки асистенти – Јелена Јанковец, Јелена Антић, Зејнепа Јеминовки и Саша Каменовић
- Испред основних школа и предшколске установе- Драгана Динуловић
- Испред НВО – Рамис Мамутовски

**ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ОБРАЗОВАЊЕ РОМА
ЗА ПЕРИОД ОД 2012. – 2016.**

Бор, новембар 2012. године

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА ОБРАЗОВНУ ИНКЛУЗИЈУ РОМА У ПЕРИОДУ ОД 2012. – 2016.

ОПШТИНА: БОР

СВИ ИЗНОСИ КОЈИ КОЈИ СУ ПРИКАЗАНИ СУ ЗА ЈЕДНУ ШКОЛСКУ ГОДИНУ ЗАТАМЉЕНИ(болдиран) ИЗНОС ЈЕ ПРЕДВИЂЕН ИЗ БУЏЕТА ОПШТИНЕ БОР А ОСТАЛИ ИЗНОСИ ПРЕДВИЂЕНИ СУ ДОНАЦИЈОМ

1. ОБЛАСТ: Потпун обухват предшколске и основношколске деце ромске националности						
ПРОБЛЕМ: Укљученост у предшколски припремни програм је ове школске године мало бољи у односу на раније године и тај проценат износи око 70%, али је проценат ромске деце од 3,5 до 5,5 година веома мали и он износи око 2%. Овде је проблем необавештеност и незаинтересованост родитеља, непотпуна база података а највећи проблем је материјалне природе. Исти проблем је и у основним школама.						
ЦИЉ: Потепено повећавање броја ромске деце до потпуног обухвата, која похађају редовну наставу у предшколској установи и основним школама у Бору, кроз стварање бољих услова за припремну наставу и наставу у школама.						
АКТИВНОСТИ	ИНДИКАТ.	НОСИЛАЦ АКТИВНОСТИ	ПАРТНЕРИ	ПОТРЕБНИ РЕСУРСИ	ВРЕМЕ	БУЏЕТ
Формирање базе података о броју ромске деце предшколског узраста и њено редовно ажурирање	База података о броју предшколске и школске ромске деце	Локална самоуправа, Ромска НВО	Основне школе, предшколска установа, педагошки асистенти	финансиска средства	2012. 2016.	5.650 Донатор
Стварање услова за бесплатно школовање ромске деце у предшколским установама	Број ромске деце којима је омогућено бесплатно школовање	Локална самоуправа, пројекти.	Основне школе, предшколска установа, педагошки асистенти	финасијска средства, људски ресурси	2012. 2016.	Донатор 423.000 Локална самоуправа 2.563.400 анализа
Организовање обука и едукације васпитача и РА за рад са ромском децом.	Број одржаних едукација Број обучених и едукованих васпитача	Предшколска установа, Локална самоуправа	Основне школе	Финансиска средства	2012. 2016.	300.000 Локална самоуправа Донатор
Обезбеђивање одеће, обуће и прибора за припремну наставу ХИГИЈЕНСКИ ПАКЕТИ	Број ромске деце којима је обезбеђена, одећа, обућа и прибор за рад	Педагошки асистенти, Црвени крст, Центар за социјални рад	Ромске НВО, предшколска установа	Финансиска средства, људски ресурси	2012. 2016.	40. 000 Локална самоуправа Донатори
Обилазак ромских породица и разговор са родитељима	Број обиђених ромских породица	Ромска НВО, педагошки асистенти	Центар за социјални рад, Црвени крст	Људски ресурси, финансиска средства	2012. 2016.	10.000 Локална самоуправа Донатори

2. ОБЛАСТ: Једнак квалитет образовања						
ПРОБЛЕМ: Ромска деца се уписују у основне школе, али 70% деце напушта школу и никад је не заврши. Мушка деца напуштају школу да би почела да привређују у породици а женска да би се удала. Додатни проблем су избегла и расељена лица, чији статус још увек није решен. Највећи проблем је и код основношколске деце је материјалне природе.						
ЦИЉ: Укључивање ромске деце у образовање и подршка за континуирано школовање						
АКТИВНОСТИ	ИНДИКАТ.	НОСИЛАЦ АКТИВНОСТИ	ПАРТНЕРИ	ПОТРЕБНИ РЕСУРСИ	ВРЕМЕ	БУЏЕТ
Редовно ажурирање базе података ромске деце узраста 6,5 год.	Ажурирана база података	Педагошки асистенти, Локална самоупава	Основне школе на територији Бора	Људски ресурси	2012.-2016	Донатор Локална самоуправа
Спровођење програма едукације ромских породица која имају децу за основну школу	Број едукованих ромских породица	Педагошки асистенти	Основне школе	Људски ресурси	2012.-2016	100.000 Локална самоуправа
Организовање додатних часова припремне наставе за упис деце у основну школу	Број организованих додатних часова	Предшколска установа	Локална самоупава, удружења грађана	Финансиски и људски ресурси	2012.-2016.	47.950 Предшколска установа
Присуствовање педагошког асистента приликом тестирања ромске деце која се уписују у основну школу	Извештај комисије која спроводи тестирање	Здравствени центар, основне школе, педагошки асистент	Основне школе	Финансиски и људски ресурси	2012.-2016	Локална самоуправа Донатори
Организовање допунске наставе ученицима ромске националности који имају слабији успех у школи.	Број ученика који су похађали допунску наставу, број часова допунске наставе	Основне школе	Ромске НВО организације, родитељи ученика	Финансиски и људски ресурси	2012.-2016	150.000 50.000 по школи)
Награђивање ромске деце која имају одличан успех у школи	Број награђене ромске деце у току године	Локална самоупава	Основне школе	Финансиски и људски ресурси	2012.-2016	Локална самоуправа 100 000
Обезбеђивање бесплатних уџбеника, шк. прибора, опреме за физичко васпитање, као и ужне за децу за децу без папира	Број обезбеђених уџбеника, школског прибора и ужина	Центар за социјални рад, Црвени крст	Основне школе	Финансиски ресурси	2012.-2016	150.000 Локална самоуправа

Стимулисање редовног похађања наставе кроз спровођење програма локалне самоуправе	Број ромске деце која су била на излету, екскурзији и пољској настави.	Локална самоупава	Основне школе	Финансиски ресурси	2012.-2016	100.000 Донатори Локалн самоуправа
Организовање додатних часова за припрему за полагање испита за упис у средњу школу	Број ромске деце која присуствују додатним часовима за упис у средњу школу	Основне школе	Локална самоупава	Финансиски и људски ресурси	2012.-2016.	150. 000 Донатори Локална самоуправа
Реализација посебних програма пружања помоћи ромским девојчицама	Број едукованих девојчица	Педагошки асистенти, предавачи	Основне школе	Људски и финансиски ресурси	2012.-2016.	50 000 Донатори Локална самоуправа
Ангажовање ментора за сву ромску децу у средњим школама	Ангажован ментор	Средње школе	Министарство просвете	Финансиски и људски ресурси	2012.-2016.	50.000 Донатори Министарство просвет
Информисањем о доступним стипендијама за ромске средњошколце	Број информисаних средњошколаца ромске популације	Средње школе, педагошки асистенти	Ромске НВО, Локална самоуправа	Људски ресурси	2012.-2016.	Основне и средње школе
Стипендирање средњошколаца ромске популације	Број ромске деце која се стипендирају	Локална самоуправа	Средње школе	Људски и финансиски ресурси	2012.-2016	100.000 Конкурс (10стипендије) Локална самоуправа
Информисањем о стипендијама и кредитима за ромске студенте	Број информисаних студената	Ромске НВО	Средње школе	Људски ресурси	2012. 2016.	Локална самоуправа Средње школе
Обезбеђивање средстава за стипендирање ромских студената	Број ромских студената којима је обезбеђена стипендија	Локална самоуправа	Средње школе	Људски и финансијски ресурси	2012.-2016	100.000 Конкурс (5) Министарство просвет локална самоуправа
Обезбеђивање месечне карте за 20 ученика 1.200д x 10 мес.x 20 ученика	Број ромских ученика средњих школа	Локална самоуправа	Средње школе	Људски и финансијски ресурси	2012.-2016	240.000 Локална самоуправа донатор
Покретање акције за образовање одраслих	Покренута акција	Ромске НВО	Основне и средње школе	Људски и финансијски	2012.-2016.	50.000 Локална

Рома				ресурси		самоуправа
------	--	--	--	---------	--	------------

3. ОБЛАСТ: Минимизирање осипања ромске деце из образовног система						
ПРОБЛЕМ: Број ромске деце која напуштају основну школу је веома висок и он износи око 70% а мање од !% ромске деце студира на вишим или високим школама.						
ЦИЉ: Зауставити осипање тј. напуштање школовања ромске деце кроз едукацију родитеља, ученика и наставника и стимулисање кроз (стипендије, излете, екскурзије, бесплатне уџбенике и сл).						
АКТИВНОСТИ	ИНДИКАТОРИ	НОСИЛАЦ АКТИВНОСТИ	ПАРТНЕРИ	ПОТРЕБНИ РЕСУРСИ	ВРЕМ.	БУЏЕТ
Инклузија ромске деце средње групе у прешколске установе	Број ромске деце средње групе укључене у ПА	Предшколска установа	Родитељи	Финансиски и људски ресурси	2012.-2016.	Донатор Локална управа
Продужени боравак у предшколској установи и основним школама	Број ромске деце која су укључена у продужени боравак у предшкоској установи и основним школама	Предшколска установа, основне школе	Ромске НВО, педагошки асистенти	Радно – игровни материјал и дидактичка средства	2012. – 2016.	Минист. просвет. Минист рада Локална управа Донатор
Укључивање ромске деце у секције, приредбе, манифестације	Број ромске деце укључене у приредбе, секције и манифестације.	Предшколска установа. основне и средње школе.	Ромске НВО	Материјал за рад зависно од секције	2012.-2016.	Донатор

4. ОБЛАСТ: Заустављање сегрегације						
ПРОБЛЕМ: Општина Бор има 8 редовних основних школа, од тога 5 су у граду. У три основне школе („Бранко Радичевић“, Свети Сава“ и Вук Караџић“) има до 100 ученика ромске националности а у 2 основне редовне школе до 10 ученика ромске националности. Такође у ШОСО“Видовдан“ има 80% ученика ромске националности. Министарство просвете је преко пројекта ДИЛС/РЕФ-Једнаки смо у образовању препознала сегрегацију у образовању и дала упиства за што краћем року променити стање.						
ЦИЉ: Једнак квалитет образовања без дискриминације у свим основним школама. Подједнаки број ученика ромске националности у свим градским основним школама.						
АКТИВНОСТИ	ИНДИКАТОРИ	НОСИЛАЦ АКТИВНОСТИ	ПАРТНЕРИ	ПОТРЕБНИ РЕСУРСИ	ВРЕМ.	БУЏЕТ
Организовање предавања и радионица на тему дискриминације за ученике	Број радионица и предавања	Предшколска установа, основне и средње школе	НВО, педагошки асистенти	Штампани материјали	2012. – 2016.	50 000 Донатор Локална управа
Организовање трибина на тему “Сегрегација и дискриминација“ са стручним лицима	Број трибина	Координатор за питања мањина Центар за социјални рад	Локална ТВ Школе	ТВ емисије	2012. – 2016	50 000 Донатор Локална управа
Измена рејонизације за полазак у основне школе	Одлука о измени рејонизације	Локална управа	Школе	Тим за израду Измене рејонизације	2012. – 2016.	Локална управа
Медијске кампање, ТВ емисије на локалној телевизији	Смањена етничка дистанца према Ромима	Локалне телевизије	Ромске НВО	Финансијски људски ресурси	2012.- 2016.	30 000 Локална самоуправа

5. ОБЛАСТ: Укидање дискриминације						
ПРОБЛЕМ: Према истраживању Центра за мултукултуралност Роми најчешће помињу дискриминацију у школи (ученици и наставници). У борским основним школама не постоје програми за спречавање дискриминације а само је једна група средњошколаца едукована о дискриминацији.						
СПЕЦИФИЧАН ЦИЉ: Спречавање дискриминације у школи кроз едукацију наставника и ученика.						
АКТИВНОСТИ	ИНДИКАТ.	НОСИЛАЦ АКТИВНОСТИ	ПАРТНЕРИ	ПОТРЕБНИ РЕСУРСИ	ВРЕМЕ	БУЏЕТ
Организовање предавања и радионица на тему дискриминације за ученике	Број радионица и предавања	Предшколска установа, основне и средње школе	НВО, педагошки асистенти	Штампани материјали	2012. – 2016.	100 000 Донатор Локална управа
Организовање предавања за просветне раднике и васпитаче	Број предавања	Предшколска установа, основне и средње школе	Медији	Штампани материјал	2012.- 2016.	100 000 донатор Локалан управа
Организовање спортских такмичења	Број ромских ученика	Основне и средње школе	Спортске борске организације	Лопте	2012.- 2016.	50 000 Донатор.
Организовање читања материјала проф. др. Свенке Савић- двострукој дискриминацији Ромкиња	Број присутних ученика	Основне и средње школе	НВО, педагошки асистенти	Књиге	2012.- 2016.	5.000 Локална самоуправа

6. ОБЛАСТ: Неговање културног идентитета						
ПРОБЛЕМ: Ни у једној основној и средњој школи не постоји изборни предмет – Ромски језик и елементи културе Рома а самим тим и непознавање ове области						
СПЕЦИФИЧАН ЦИЉ: Упознавање културе Рома						
АКТИВНОСТИ	ИНДИКАТОРИ	НОСИЛАЦ АКТИВНОСТИ	ПАРТНЕРИ	ПОТРЕБН. РЕСУРСИ	ВРЕМЕ	БУЏЕТ
Организовање семинара за просветне раднике на тему „Активно учење за Роме“	Број полазника	Основне школе	Министарство просвете	Материјал за рад, просторије	2012.-2016.	150 000 Донатор Локална управа
Организовање пријављивања по школама за изборни предмет “Елементи ромске културе.”	Број пријављених ученика за изучавање ромске културе.	Основне школе	Ромске НВО Министарство просвете	Штампани материјали	2012.-2016	50 000 Донатор Локална управа
Организовање Школе ромологије за наставнике који ће предавати – ромску културу	Број наставника - полазника	Основне школе	Ромске НВО	Штампани материјали	2012.-2016.	20 000 Донатор Локална управа
Представљање културе Рома кроз организовање јавних манифестација	Број манифестација	Ромске НВО	Други градови - гости	Опрема	2012.-2016.	100 000 Донатор
Уношење у програме рада предшколске установе садржаја који афирмишу ромску културу	Присуство садржаја који афирмишу ромску културу	Предшколска установа	Национални савет ромске националне мањине	Материјал за рад, дидактички материјал	2012.-2016.	Локална самоуправа
Медијске кампање, ТВ емисије на локалној телевизији	Смањена етничка дистанца према Ромима	Локалне телевизије	Ромске НВО	Финансијски људски ресурси	2012.-2016.	30 000 Локална самоуправа

	Локална самоуправа	Донатор	Укупно	
--	---------------------------	----------------	---------------	--

1 година	3.671.350	1.328.650	5.000.000	
4 године	14.685.400	5.314.600	20.000.000	